

Nr 127

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1959/60 till Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien.

Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln (punkt 49, s. 75—85 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 131) och den andra inom andra kammaren av fru *Kristensson* och herr *Edlund* (II: 164), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett anslag till Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien för budgetåret 1959/60 av 500 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tage Johansson m. fl.* (I: 250) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Kungälv *m. fl.* (II: 310), i vilka hemställts — såvitt nu är i fråga — att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien för budgetåret 1959/60 anvisa 500 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hamrin m. fl.* väckt motion (II: 38), i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 500 000 kronor.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna I: 131, I: 250 och II: 38.

Av statsrådsprotokollet inhämtas i huvudsak följande.

För innevarande budgetår är å riksstaten uppförda tre anslag till vetenskapsakademien, nämligen Vetenskapsakademien: Bidrag till forskningsinstitutet för experimentell fysik å 550 800 kronor, Vetenskapsakademien:

Bidrag till naturvetenskaplig forskning i Övre Norrland å 66 300 kronor och Vetenskapsakademien: Bidrag till vetenskaplig verksamhet i övrigt å 91 800 kronor. Den sammanlagda medelsanvisningen utgör alltså 708 900 kronor.

Bidrag till forskningsinstitutet för experimentell fysik. Detta anslag är förslagsanslag och disponeras på följande sätt.

1. Siegbahn, K. M. G., professor emeritus, föreståndare för forskningsinstitutet, <i>förslagsvis</i>	17 000
Anm.: Ur denna anslagspost skall utgå arvode med 1 419 kronor för månad åt Siegbahn i egenskap av föreståndare för forskningsinstitut.	
2. Slätis, S. H. E., laborator i lönegraden Ao 26, personligen, <i>förslagsvis</i>	29 500
3. Bidrag till driftkostnader för forskningsinstitutet	504 300
	Summa kronor 550 800

Vetenskapsakademien har i sina anslagsäskanden för nästa budgetår föreslagit en höjning av posten 3 med 248 200 kronor, varav 245 000 genom överföring från anslaget till Atomforskning, och 3 200 kronor till bestridande av ökade utgifter för pensionsavgifter till statens pensionsanstalt.

Bidrag till naturvetenskaplig forskning i Övre Norrland. Detta anslag är obetecknat och skall disponeras i första hand till bestridande av avlöningskostnader och övriga kostnader, förenade med tjänsten som laborator och föreståndare för Abisko naturvetenskapliga station i Ae 24, och i andra hand till bidrag i övrigt till naturvetenskaplig forskning i Övre Norrland.

Styrelsen för vetenskapsakademiens forskningsstationer i Övre Norrland, har, med tillstyrkan av *vetenskapsakademien*, för nästa budgetår hemställt om en höjning av anslaget med 11 500 kronor, varav 1 500 kronor till löneklassuppflyttning av laboratorn och 10 000 kronor till arvode åt en assistent vid stationen i Abisko.

Bidrag till vetenskaplig verksamhet i övrigt. Detta anslag är obetecknat och disponeras på följande sätt.

1. Bidrag till uppehållande av zoologiska stationen vid Kristineberg m. m.	15 300
2. Bidrag till Bergianska trädgårdens botaniska avdelning	70 000
3. Hyra för ett arbetsbord vid zoologiska stationen i Neapel	6 500
	Summa kronor 91 800

Vetenskapsakademien har för nästa budgetår hemställt om en höjning av posten 2 med 34 000 kronor.

Statens sakrevision har med skrivelse den 25 augusti 1958 till Kungl.

Maj:t inkommit med viss utredning angående akademiens disposition av från almanacksprivilegiet härflytande inkomster. Sakrevisionen har i skrivelsen anfört bland annat följande.

Under perioden 1952—1957 har reservfondens kapitalbehållning vuxit från 1 470 000 till 3 210 000 kronor och sålunda mer än fördubblats.

Samtidigt som privilegiemedlen lämnar avsevärda överskott, erhåller akademien icke obetydliga anslag å budgeten, för budgetåret 1957/58 tillhoppa omkring 660 000 kronor, för skilda grenar av sin verksamhet. Sakrevisionen anser för sin del, att överskottet å inkomsterna av privilegiet, som tilldelats akademien med uppenbart syfte att främja vetenskaplig forskning, i första hand bör tagas i anspråk för understödande av den vetenskapliga verksamhet, vartill för närvarande särskilda statsbidragsanslag å riksstaten anvisats. Enligt revisionens uppfattning ådagalägger den gjorda utredningen, att en begränsning av dessa anslag är möjlig. Storleken av denna minskning blir ytterst beroende av statsmakternas inställning till frågan om reservfonden successivt bör förbrukas för löpande utgifter eller lämpligen behållas som en reserv för utgifter av engångskaraktär. Anses övervägande skäl tala för att fonden reserveras för dylika extraordinära ändamål, framstår en sänkning av riksstatsanslagen med sammanlagt omkring 300 000 kronor såsom möjlig. Finner statsmakterna skäl icke förefinnas för ett behållande på längre sikt av reservfonden, kan riksstatsanslagen under en kortare tidsperiod helt upphöra att utgå eller ytterligare nedsättas utöver angivna belopp å 300 000 kronor. Vilken lösning som skall väljas blir närmast en budgetavvägningsfråga. Skäl kan givetvis anföras för att reservfonden i framtiden i huvudsak reserveras för utgifter av engångskaraktär och dylikt. Revisionens uppfattning är emellertid, att anslagen å budgeten framdeles bör så avvägas, att de icke lämnar utrymme för ytterligare fondering av almanacksmedel. Det lär i första hand böra ankomma å akademien att framlägga förslag å de anslag, som bör ifrågakomma till reduktion.

Vetenskapsakademien har framhållit, att år 1957 utgifterna översteg privilegieinkomsterna med cirka 500 000 kronor och att utgifterna år 1958 överstiger detta års inkomster på almanacksprivilegiet med minst 200 000 kronor. Akademien har i detta sammanhang anfört följande.

Den fortlöpande stegringen av reservfondens storlek har sålunda upphört och avlösts av en nedgång, som kan väntas fortgå. Sammanfattningsvis vill akademien angående reservfonden anföra följande. Då akademien tillförsäkrats en rätt till privilegiemedlen, obunden av andra villkor än det outtalade men självklara, att vetenskapligt arbete skall främjas (jfr emellertid vad i det följande säges om viss medelsdisposition för naturhistoriska riksmuseets behov) har akademien fattat det ansvar som är förbundet med denna rätt så att det vore oförsvarligt att icke i ganska avsevärd omfattning hålla influtna medel fonderade. Det är ofrånkomligt att reservera medel för större engångsutgifter. Det är heller icke tänkbart att minska reservfonden utöver en viss gräns, enär den helt naturligt är avsedd såsom reserv vid minskade inkomster eller ökade utgifter. Som förut anförts är privilegieinkomsterna mycket konjunktur känsliga, detta i synnerhet som en stor del av inkomsterna kommer från reklamalmanackor. Aka-

demien måste vidare alltid räkna med att utan längre tids varsel krav på engångsutgifter av avsevärd storlek kan ställas. Det ligger i verksamhetens natur att sådana framtida utgifters storlek ej låter sig bedömas på förhand. Vad man emellertid med visshet kan förutse är att kostnaderna för vetenskapliga institutioner blir avsevärt större med tiden. Överhuvud måste det för en sådan verksamhet som akademiens lika väl som för varje företag med växlande inkomster anses självklart att en viss del av inkomsterna fonderas.

Statskontoret har anfört bland annat följande.

Statskontoret finner det naturligt, att storleken av riksstatsanslagen avväges under hänsynstagande till akademiens möjligheter att finansiera sin verksamhet med till dess förfogande stående medel. Det belopp, med vilket de årliga statsbidragen enligt sakrevisionens mening bör kunna minskas, 300 000 kronor, synes statskontoret i nuvarande inkomstläge för akademien väl avvägt.

Departementschefen förklarar sig med hänsyn till bland annat den utredning som förebragts beredd att förorda en viss minskning av vetenskapsakademiens anslag. Departementschefen anför därom följande.

Av den statliga medelsanvisningen till vetenskapsakademien å riksstaten utgår huvudparten till forskningsinstitutet för experimentell fysik, vars anslag nu är uppfört med 550 800 kronor. Anslaget har utgått i sin nuvarande utformning sedan budgetåret 1946/47. Vid anmälan av denna anslagsfråga för sistnämnda budgetår i propositionen 1946: 95 förklarade sig chefen för ecklesiastikdepartementet förutsätta att, därest staten i enlighet med vad departementschefen i propositionen förordade för en icke tidsbegränsad framtid skulle komma att ekonomiskt stödja ifrågavarande forskningsanstalt, denna även framdeles komme att stå till förfogande såsom en länk i vårt lands universitets- och forskningsorganisation och sålunda hållas tillgänglig för utbildningsändamål, och detta oavsett vilken ställning i administrativt hänseende den framdeles komme att få. Såsom akademien riktigt påpekat har institutet fyllt och fyller alltjämt en viktig uppgift genom sin utbildning av forskare på atomenergiområdet, vars utforskande är av brännande aktuell betydelse för det allmänna. Statens intresse för institutet har också tagit sig uttryck däri, att institutet för sin fast anställda personal medgivits anslutning till statens pensionsanstalt. Jag torde i detta sammanhang böra nämna, att under årens lopp aderton forskare, varav fyra utlänningar, disputerat för doktorsgrad på avhandlingar, som utarbetats under verksamhet vid forskningsinstitutet. Av de svenska forskarna har samtliga erhållit docentur utom två, som ej ansökt därom. För närvarande är i forskningen vid institutet sysselsatta, bland andra, sexton doktorander och licentiander och tre 3-betygsarbetare från Stockholms högskola samt fem doktorander och licentiander, sex examensarbetare och sex praktikanter från tekniska högskolan i Stockholm. Av vad jag anfört torde framgå, att jag icke är beredd att förorda någon större minskning av medelsanvisningen till institutet. Det är i stället min avsikt att inom kort underställa Kungl. Maj:t frågan om utredning angående institutets framtida ställning.

Vid vetenskapsakademien finns för närvarande inrättade två statliga befattningar, nämligen en personlig befattning som laborator i Ao 26 för

S. H. E. Slätis (forskningsinstitutet) och en befattning som laborator och föreståndare för Abisko naturvetenskapliga station i Ae 24. Något eftergivande av statens skyldigheter beträffande dessa befattningar bör givetvis icke ske vid en minskning i medelsanvisningen till akademien.

Under återopande av det anförda föreslår jag, att statens bidrag till vetenskapsakademien för nästa budgetår fastställs till 500 000 kronor, vilket belopp bör disponeras på följande sätt:

1. Slätis, S. H. E., laborator i lönegraden Ao 26, personligen, <i>förslagsvis</i>	32 800
2. Laborator och föreståndare för Abisko naturvetenskapliga station i lönegraden Ae 24, <i>förslagsvis</i>	29 600
3. Bidrag till forskningsinstitutet för experimentell fysik	437 600
	Summa kronor 500 000

Bidraget bör i riksstaten uppföras under rubriken »Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien» och med hänsyn till de förslagsvis betecknade avlöningsposterna givas förslagsanslags karaktär. Mitt förslag innebär en anslagsminskning med 208 900 kronor.

Utskottet har funnit sig böra biträda Kungl. Maj:ts förevarande förslag och avstyrker alltså bifall till de i motionerna I: 131 och II: 164, I: 250 och II: 310 — sistnämnda två motioner såvitt nu är i fråga — samt II: 38 framställda yrkandena. Utskottet hemställer förty,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 131 och II: 164, I: 250 och II: 310, sistnämnda två motioner såvitt nu är i fråga, ävensom II: 38, till *Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kronor.

Stockholm den 20 maj 1959

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Boman, Einar Persson, Birger Andersson, Thun, Bergman, Holmqvist, Pålsson, Axel Johannes Andersson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Sundin, Edström och Kaijser; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Petterson i Degerfors, Thapper, Jansson i Kalix, Ståhl, Svensson i Stenkyrka, Karlsson i Olofström, Nilsson i Göingegården, fröken Olsson, fröken Karlsson, herrar Lassinantti, Larsson i Hedenäset, fröken Vinge och herr Helén.

Reservation

av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Edström, Kaijser, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården, fröken *Karlsson*, fröken *Vinge* och herr *Helén*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening bör förevarande anslag på grund av det ansträngda statsfinansiella läget begränsas till 62 400 kronor, utgörande avlöningskostnader för två statliga befattningar vid forskningsinstitutet för experimentell fysik. Såsom bidrag till institutet har departementschefen härutöver beräknat ett belopp av 437 600 kronor erforderligt. För bestridande av nyssnämnda kostnader anser utskottet att — i avvaktan på att frågan om institutets framtida ställning blivit utredd — medel ur avkastningen av Vetenskapsakademiens reservfond i första hand böra tagas i anspråk, i andra hand medel böra ställas till förfogande ur anslaget till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig forskning. Med den ståndpunkt utskottet sålunda intagit torde syftet med de i motionerna I: 131 och II: 164 samt II: 38 gjorda yrkandena i huvudsak få anses tillgodosett. Vad beträffar motionerna I: 250 och II: 310 — såvitt nu är i fråga — avstyrker utskottet bifall till desamma.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 131 och II: 164 samt II: 38 ävensom med avslag å motionerna I: 250 och II: 310, sistnämnda två motioner såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 62 400 kronor.»